

ZAMEDVEDICA PRI PLEŠIVICI

NOVO ENEOLITSKO NASELJE NA LJUBLJANSKEM BARJU

IVAN TURK

Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Ljubljana

DAVORIN VUGA

Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana

Dne 14. maja 1980 sva pri ogledu že znanega najdišča kamnite industrije na ledini Zamedvedica odkrila ostaline eneolitskega naselja, in sicer na bližnjem sveže preoranem barskem zemljišču (za prvo poročilo cf. I. Turk, D. Vuga, *Varstvo spomenikov* 24, 1982, 143, Sl. 9 — odslej: VS). Pobrano drobno gradivo hrani Narodni muzej v Ljubljani. Zamedvedica dopolnjuje podobo o naselitvi osamelca Plešivica v arheoloških obdobjih, pomembna pa je zlasti kot nova eneolitska naselitvena točka v barski kotlini z lončenino tipa Resnik — Drulovka.

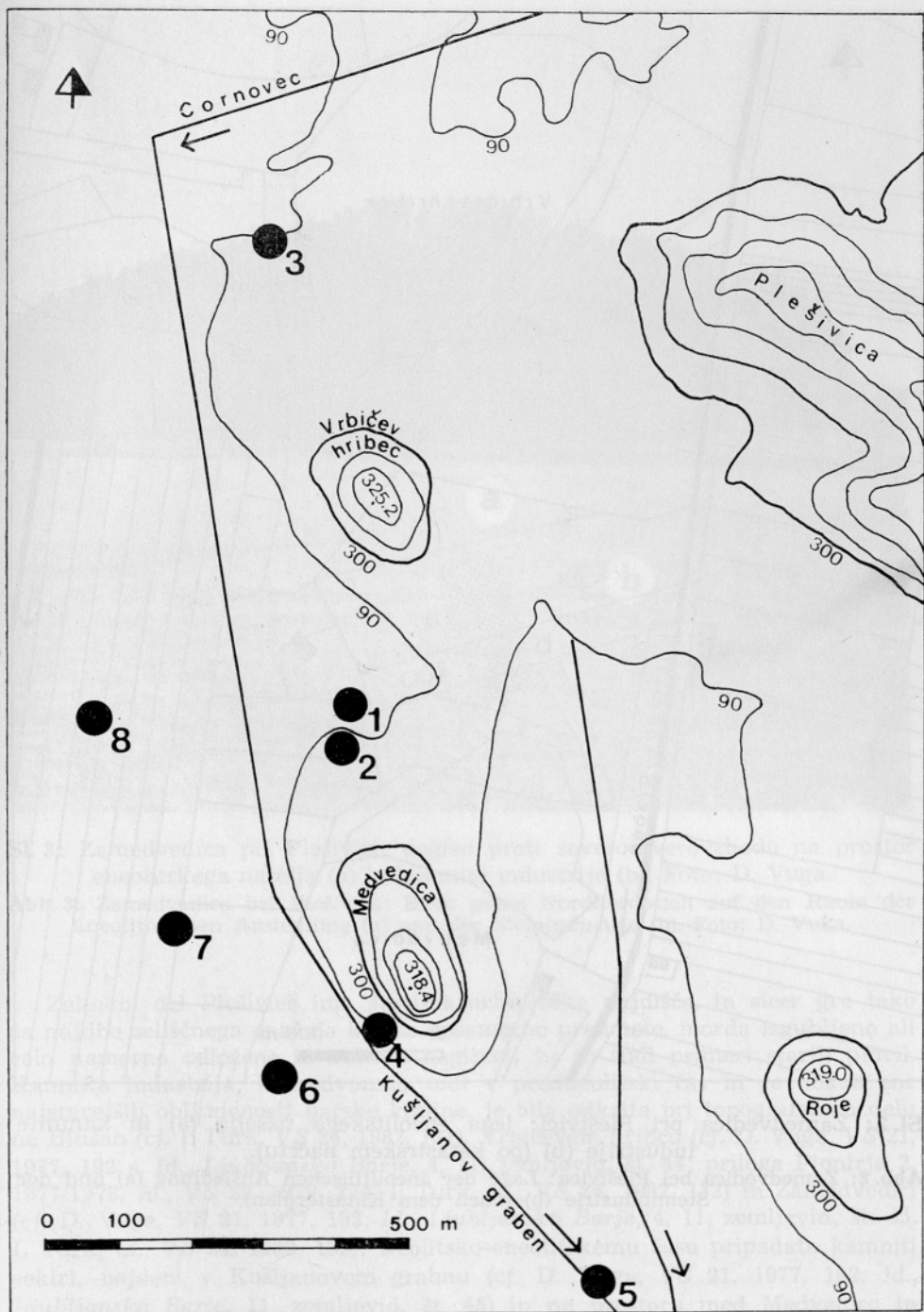
Topografija

Zahodna stran barskega osamelca Plešivica je bila ugodna za naselitev že v najstarejših arheoloških obdobjih tako zaradi sončne lege in bližine vode kot zaradi izrednega zavetja, ki ga nudijo trije hribci, razporejeni nekako od severa proti jugu in nato jugovzhodu: Vrbičev hribec, Medvedica, Roje. Na severu obvladuje velik barski zaliv izboklina Bluše, sicer eden najmanjših osamelcev na Ljubljanskem Barju; poleg Blatne Brezovice so Bluše edini »otok« zahodnega Barja. Med osamalcem Plešivico in hribci je dokaj prostrana ravan, bogata z vodo, ki se proti jugu niža v pravo barje. Sicer barski svet oklepa omenjeni venec hribecev na jugu, zahodu in severu: Vrbičev hribec in Medvedica sta del nekakšnega velikega naravnega pomola, ki je s pasom trdine pri Kušljanovem gradu povezan s Plešivico. Še dalje proti severovzhodu je širok naplavinjski jezik, ki prekriva spodnje barske plasti in po katerem je bil možen dostop iz smeri Lukovice in Brezovice, s severnega obrobja Ljubljanskega Barja.

Sl. 1: Arheološka najdišča pri Plešivici: 1 Zamedvedica, eneolitsko naselje; 2 Zamedvedica, kamnita industrija; 3 Vrbičev hribec, kamnita industrija; 4 Kušljanov graben, kamnita sekira; 5 Kušljanov graben, prazgodovinska lončenina; 6 Marinčev tal, čoln izdolbenec; 7 Tiček, čoln izdolbenec; 8 Štajerka, čoln izdolbenec.

Abb. 1: Die archäologischen Fundorte bei Plešivica: 1 Zamedvedica, äneolithische Ansiedlung; 2 Zamedvedica, Steinindustrie; 3 Vrbičev hribec, Steinindustrie; 4 Kušljanov graben, Steinbeil; 5 Kušljanov graben, vorgeschichtliche Keramik; 6 Marinčev tal, Einbaum; 7 Tiček, Einbaum; 8 Štajerka, Einbaum.

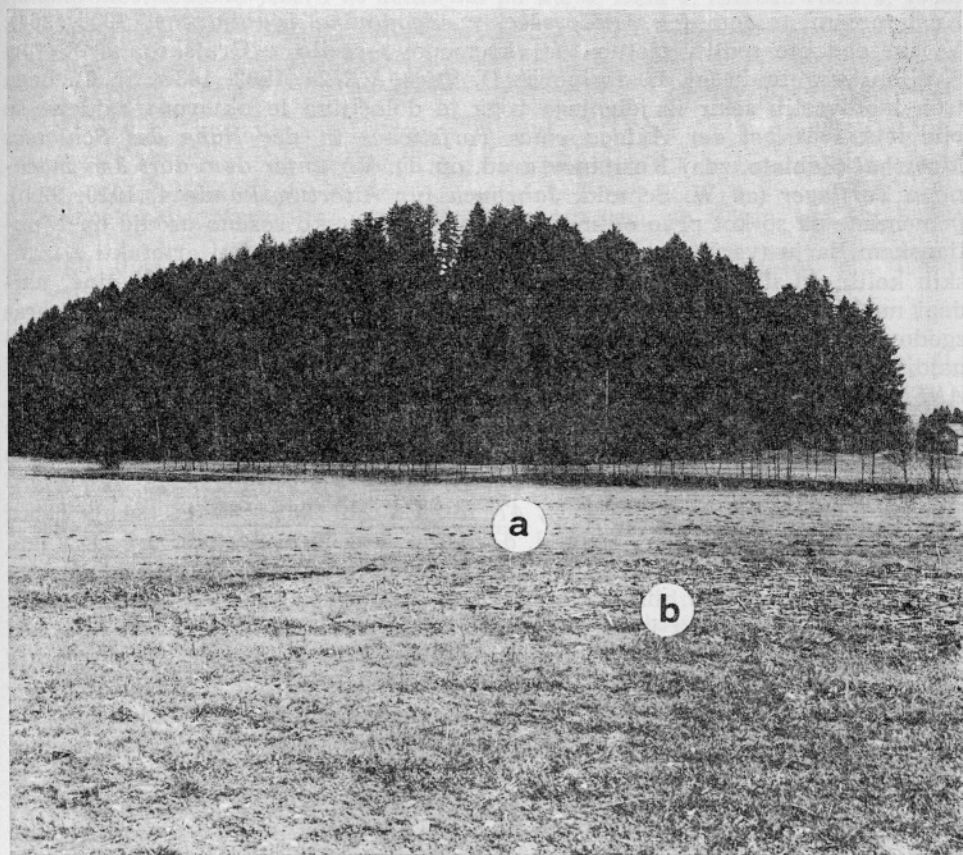

ZAMEDVEDICA PRI PLEŠIVICI

Sl. 2: Zamedvedica pri Plešivici: lega eneolitskega naselja (a) in kamnite industrije (b) (po katastrskem načrtu).

Abb. 2: Zamedvedica bei Plešivica: Lage der äneolithischen Ansiedlung (a) und der Steinindustrie (b) (nach dem Katasterplan).

Sl. 3: Zamedvedica pri Plešivici: pogled proti severoseverovzhodu na prostor eneolitskega naselja (a) in kamnite industrije (b). Foto: D. Vuga.

Abb. 3: Zamedvedica bei Plešivica: Blick gegen Nordnordosten auf den Raum der äneolithischen Ansiedlung (a) und der Steinindustrie (b). Foto: D. Vuga.

Zahodni del Plešivice ima številna arheološka najdišča, in sicer gre tako za najdbe seliščnega značaja kot za posamezne predmete, morda izgubljene ali celo namerno odložene iz kulturnih nagibov; tu so tudi primeri starih plovil. Kamnita industrija, ki nedvomno sodi v predneolitski čas in je dokaz ene najstarejših obljudenosti barske kotline, je bila odkrita pri topografskem delu na Blušah (cf. I. Turk, *VS* 24, 1982, 131), Vrbičevem hribcu (cf. D. Vuga, *VS* 21, 1977, 192 s. *Id.*, *Ljubljansko Barje*, 4, 11, zemljevid, št. 44; priloga Pionirja 2, 1977/1978. *Id.*, *VS* 22, 1979, 274. I. Turk, *id.*, *VS* 24, 1982, 132) in Zamedvedici (cf. D. Vuga, *VS* 21, 1977, 193. *Id.*, *Ljubljansko Barje*, 4, 11, zemljevid, št. 45. I. Turk, *id.*, *VS* 24, 1982, 132). Neolitsko-eneolitskemu času pripadata kamniti sekiri, najdeni v Kušljanovem grabnu (cf. D. Vuga, *VS* 21, 1977, 192. *Id.*, *Ljubljansko Barje*, 11, zemljevid, št. 46) in na prostoru med Medvedico in

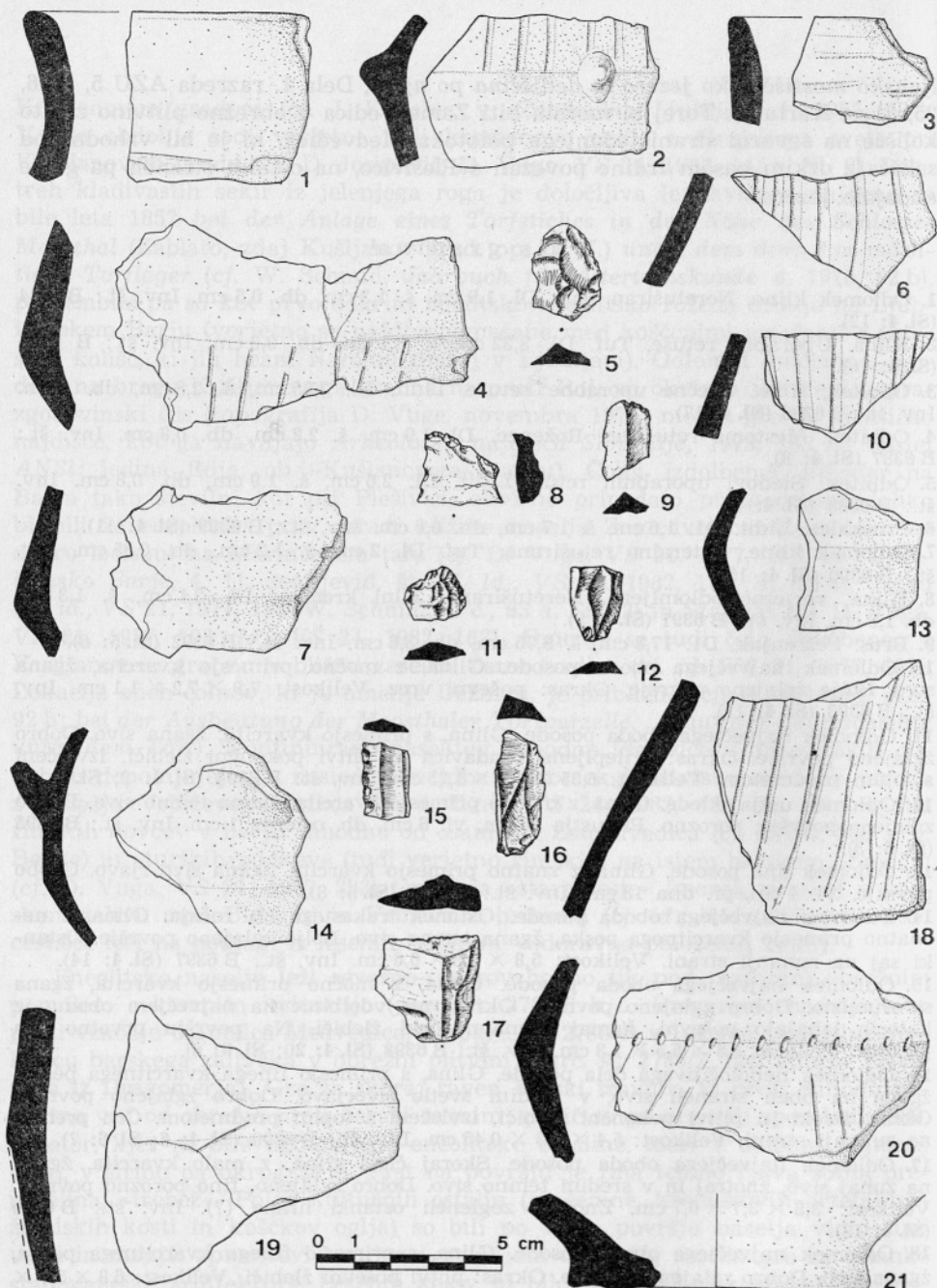
Kušljanovim gradom (cf. J. Korošec, v: *Zgodovina Ljubljane* 1, 1955, 264). V isto obdobje sodi verjetno tudi kremenovo rezilo z Grajskega sveta pri Kušljanovem gradu (cf. D. Josipovič, D. Vuga, *VS* 24, 1982, 143 s, Sl. 8). Lega treh kladivastih sekir iz jelenjega roga je določljiva le okvirno; najdene so bile leta 1857 *bei der Anlage eines Torfstiches in der Nähe des Schlosses Moosthal* (Zablato, zdaj Kušljanov grad. op. D. V.) *unter dem dort 3 m mächtigen Torflager* (cf. W. Schmid, *Jahrbuch für Altertumskunde* 4, 1910, 92 b), pomembne pa so kot prvo odkrito neolitsko-eneolitsko roženo orodje na Ljubljanskem Barju (verjetno so najdbe pomešane med koščenimi artefakti z izanjskih kolišč, ki jih hrani Narodni muzej v Ljubljani). Odlomki lončenine, najdeni na bregu Kušljanovega grabna nasproti Roj, so okvirno uvrščeni v prazgodovinski čas (topografija D. Vuge, novembra 1977; morda gre za identično najdišče, kot ga navajajo *Arheološka najdišča Slovenije*, 1975, 183 — odslej *ANSI*: ledina Roja, ob »Kušlanovem« jarku). Čolni izdolbenci, nikoder na Barju tako številni kot pri Plešivici, okvirno pripadajo prazgodovini; lahko bi bili že eneolitski prav zaradi bližine naselja Zamedvedica. Taki čolni so dobro locirani na Marinčevem talu (cf. D. Vuga, *VS* 21, 1977, 193. *Id.*, *Ljubljansko Barje*, 4, 11, zemljevid, št. 47. *Id.*, *VS* 24, 1982, 163, Sl. 34 a), Tičku (cf. *id.*, *VS* 21, 1977, 193. W. Schmid, o. c., 93 a, Fig. 2) in Štajerki (cf. D. Vuga, *VS* 21, 1977, 193. *Id.*, *VS* 24, 1982, 163). Omenja se tudi čoln izdolbenec v Kušljanovem grabnu v bližini zaselka Zamedvedica (cf. *id.*, *VS* 21, 1977, 192). Lokacija obeh čolnov, ki ju omenja Dežman, je približna (cf. W. Schmid, o. c., 92 b: *bei der Ausbeutung der Moosthaler Torfparzelle, . . . auf der Lehmschichte unter dem Torf*). Kontinuirano naselitev zahodne Plešivice v arheoloških obdobjih dopolnjujejo še naslednje najdbe: odlomek halštatske steklene jagode z vznožja Vrbičevega hribca (cf. I. Turk, *VS* 24, 1982, 153, Sl. 18), najdba rimskih novcev v barju zahodno od osamelca Zamedvedica (cf. *ANSI*, 206 s. v. Bevke) in »turških podkev« (tudi verjetno rimskih) na istem barskem območju (cf. D. Vuga, *VS* 21, 1977, 333) ter trasa »stare ceste« (morda rimske) v barskem zalivu med Blušami in Vrbičevim hribcem (cf. *id.*, *ibid.*, 325 s, Sl. 201: cestišče leži na podlagi iz lesenih butar in vodoravno položenih brun).

Eneolitsko naselje leži severno-severovzhodno tik pod majhnim obrežnim pomolom s kamnito industrijo (parc. št. 2783/6 k. o. Brezovica; nadaljuje se proti vznožju osamelca Medvedica, na parc. št. 2783/4) v južnem jugozahodnem koncu barskega zalivčka v obrežni plitvini (parc. št. 2783/2, last Alojza Kavčnika iz Dragomerja). Gre za skoraj raven barski travnik, ki proti zahodu neznatno visi od obrežja proti barski ravnini; prvič so ga preorali spomladi 1980. Prostor, kjer so bile ugotovljene eneolitske ostaline, meri v dolžino najmanj 40 m, v širino pa okrog 20 m. Prst na površju je fina temno rjava šotna preperelina, »trebež«. Poleg kulturnih ostalin (lončenine, kremenovih artefaktov, živalskih kosti in koščkov oglja) so bili po vsem površju naselja vidni tudi večji in manjši apnenčevi lomljenci, zaobljeni od vode; morda gre za ostanke stanovanjske arhitekture. Lesenih kolov ni bilo. Manjši del kosti, ki niso posebej obdelane v tem članku, je fosilen; najdene so bile obenem s kamnitimi artefakti na vznožju pomola s kamnito industrijo in verjetno ne pripadajo eneolitskemu naselju. Za razumevanje načina naselitve je pomembno, da ostaline eneolitskega naselja ležijo nižje od nadmorske višine 290 m, do koder je po Meliku segal mostiščarski stadij ljubljanskega jezera (cf. A. Melik, *Ljub-*

ljansko mostiščarsko jezero in dediščina po njem, Dela 1. razreda AZU 5, 1946, 25, 61 ss, Karta 2). Torej bi morala biti Zamedvedica v obrežno plitvino zabito kolišče na severni strani tedanjega polotoka Medvedica, ki je bil vzhodno od selišča z ozkim pasom trdine povezan s Plešivico, na ostalih straneh pa ga je obdajalo jezero.

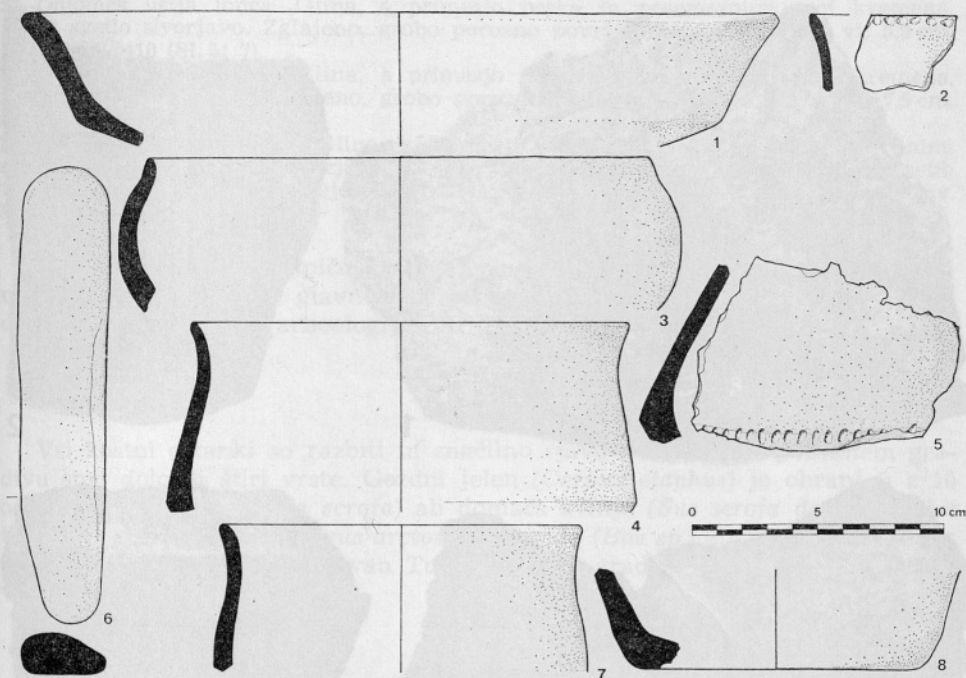
Opis gradiva¹

1. Odlomek kline. Neretuširan. Tuf. Dl. 1,9 cm, š. 1,3 cm, db. 0,5 cm. Inv. št.: B 6384 (SI. 4: 12).
2. Klina. Uporabne retuše. Tuf. Dl. 3,32 cm, š. 3,2 cm, db. 0,6 cm. Inv. št.: B 6385 (SI. 4: 16).
3. Odbitek, širok. Prečne uporabne retuše. Lidit. Dl. 2,85 cm, š. 2,8 cm, db. 1 cm. Inv. št.: B 6386 (SI. 4: 17).
4. Odbitek. Mestoma retuširan. Roženec. Dl. 1,9 cm, š. 2,2 cm, db. 0,8 cm. Inv. št.: B 6387 (SI. 4: 8).
5. Odbitek. Sledovi uporabnih retuš. Lidit. Dl. 2,6 cm, š. 1,9 cm, db. 0,8 cm. Inv. št.: B 6388 (SI. 4: 5).
6. Praskalce. Lidit. Dl. 1,6 cm, š. 1,7 cm, db. 0,6 cm. Inv. št.: B 6389 (SI. 4: 11).
7. Odlomek kline. Lateralno retuširana. Tuf. Dl. 2 cm, š. 1,2 cm, db. 0,35 cm. Inv. št.: B 6390 (SI. 4: 15).
8. Klina, verjetno odlomljena. Neretuširana. Žilni kremen. Dl. 2,1 cm, š. 1,3 cm, db. 1,8 cm. Inv. št.: B 6391 (SI. 4: 9).
9. Brus. Peščenjak. Dl. 17,8 cm, š. 3,75 cm, db. 3,6 cm. Inv. št.: B 6392 (SI. 5: 6).²
10. Odlomek največjega oboda posode. Glina, z močno primesjo kvarcita, žgana sivo. Bolje zglajeno površje. Okras: poševni vrez. Velikost: 7,9 × 7,2 × 1,1 cm. Inv. št.: B 6393 (SI. 4: 19).
11. Odlomek največjega oboda posode. Glina, s primesjo kvarcita, žgana sivo. Dobro zglajeno površje. Okras: prilepljena bradavica in plitvi pokončni žlebiči, izvlečeni s topim predmetom. Velikost: 6,35 × 4,1 × 1,25 cm. Inv. št.: B 6394 (SI. 4: 2; SI. 6: 4).
12. Odlomek ustja sklede. Glina, z močno primesjo kvarcita, žgana temno sivo. Dobro zglajeno površje, porozno. Pr. ustja 20 cm, vi. 6 cm, db. ostenja 1 cm. Inv. št.: B 6395 (SI. 5: 3).
13. Odlomek dna posode. Glina, z znatno primesjo kvarcita, žgana sivo rjavo. Grobo površje. Vi. 4 cm, pr. dna 13 cm. Inv. št.: B 6396 (SI. 5: 8).
14. Odlomek največjega oboda posode. Ostanek trakastega (?) ročaja. Glina, z neznatno primesjo kvarcitnega peska, žgana temno sivo. Bolje zglajeno površje. Ostanek saj na zunanji strani. Velikost: 5,8 × 5,3 × 0,6 cm. Inv. št.: B 6397 (SI. 4: 14).
15. Odlomek največjega oboda posode. Glina, z močno primesjo kvarcita, žgana sivorumen. Dobro zglajeno površje. Okras: niz vdolbinic na največjem obodu, iz katerih izhajajo poševni, komaj zaznavni ozki žlebiči. Na površju prvotno črn premaz. Velikost 8,5 × 5,5 × 1,3 cm. Inv. št.: B 6398 (SI. 4: 20; SI. 6: 6).
16. Odlomek nedoločljivega dela posode. Glina, s primesjo finega kvarcitnega peska, žgana na obeh straneh sivo, v sredini svetlo sivorjavo. Dobro zglajeno površje. Okras: široki in plitvi pokončni žlebiči, izvlečeni s topim predmetom. Črn premaz na zunanji strani. Velikost: 5,4 × 3,3 × 0,45 cm. Inv. št.: B 6399 (SI. 4: 6; SI. 6: 7).
17. Odlomek največjega oboda posode. Skoraj čista glina, z malo kvarcita, žgana na zunaj sivo, znotraj in v sredini temno sivo. Dobro zglajeno, fino porozno površje. Velikost: 3,8 × 3,7 × 0,7 cm. Znotraj zogleneli ostanki hrane (?). Inv. št.: B 6400 (SI. 4: 13).
18. Odlomek največjega oboda posode. Glina, s primesjo finega kvarcitnega peska, žgana sivo. Dobro zglajeno površje. Okras: plitvi poševni žlebiči. Velikost: 6,8 × 5,7 × 0,7 cm. Inv. št.: B 6401 (SI. 4: 18; SI. 6: 2).
19. Odlomek ustja posode. Glina, brez primesi, žgana povsod temno rjavo. Dobro zglajeno, fino porozno površje. Velikost: 3,8 × 2,9 × 0,8 cm. Inv. št.: B 6402 (SI. 4: 3).
20. Odlomek dna posode. Glina, z neznatno primesjo kremenca, žgana povsod sivo. Grobo površje. Vi. 2,5 cm, pr. dna 8 cm. Inv. št.: B 6403 (SI. 4: 21).

Sl. 4: Zamedvedica pri Plešivici: površinske najdbe z eneolitskega naselja; 5, 8—9, 11—12, 15—17 kremen, ostalo žgana glina; merilo 1 : 2. Risala: I. Turk in D. Vuga.

Abb. 4: Zamedvedica bei Plešivica: Oberflächenfunde aus der äneolithischen Ansiedlung; 5, 8—9, 11—12, 15—17 Quarz, das Übrige gebrannter Ton; Massstab 1 : 2. Zeichnungen: I. Turk und D. Vuga.

Sl. 5: Zamedvedica pri Plešivici: površinske najdbe z eneolitskega naselja; 6 peščenjak, ostalo žgana glina; merilo 1 : 3. Risala: I. Turk in D. Vuga.

Abb. 5: Zamedvedica bei Plešivica: Oberflächenfunde aus der äneolithischen Ansiedlung; 6 Sandstein, das Übrige gebrannter Ton; Massstab 1 : 3. Zeichnungen: I. Turk und D. Vuga.

21. Odlomek ustja velike sklede. Glina, s primesjo kvarcita, žgana povsod temno sivo. Srednje zglajeno površje. Ostanke saj na zunanji površini. Pr. ustja 30 cm, vi. 5,8 cm. Inv. št.: B 6404 (Sl. 5: 1).

22. Odlomek največjega oboda posode. Glina, s primesjo apnenca in kremenčevega peska, žgana sivo s temnimi lisami. Dobro zglajeno, grobo porozno površje. Okras: niz vdolbinic na največjem obodu. Velikost: 10 × 7,5 × 1,2 cm. Inv. št.: B 6405 (Sl. 5: 5; Sl. 6: 1).

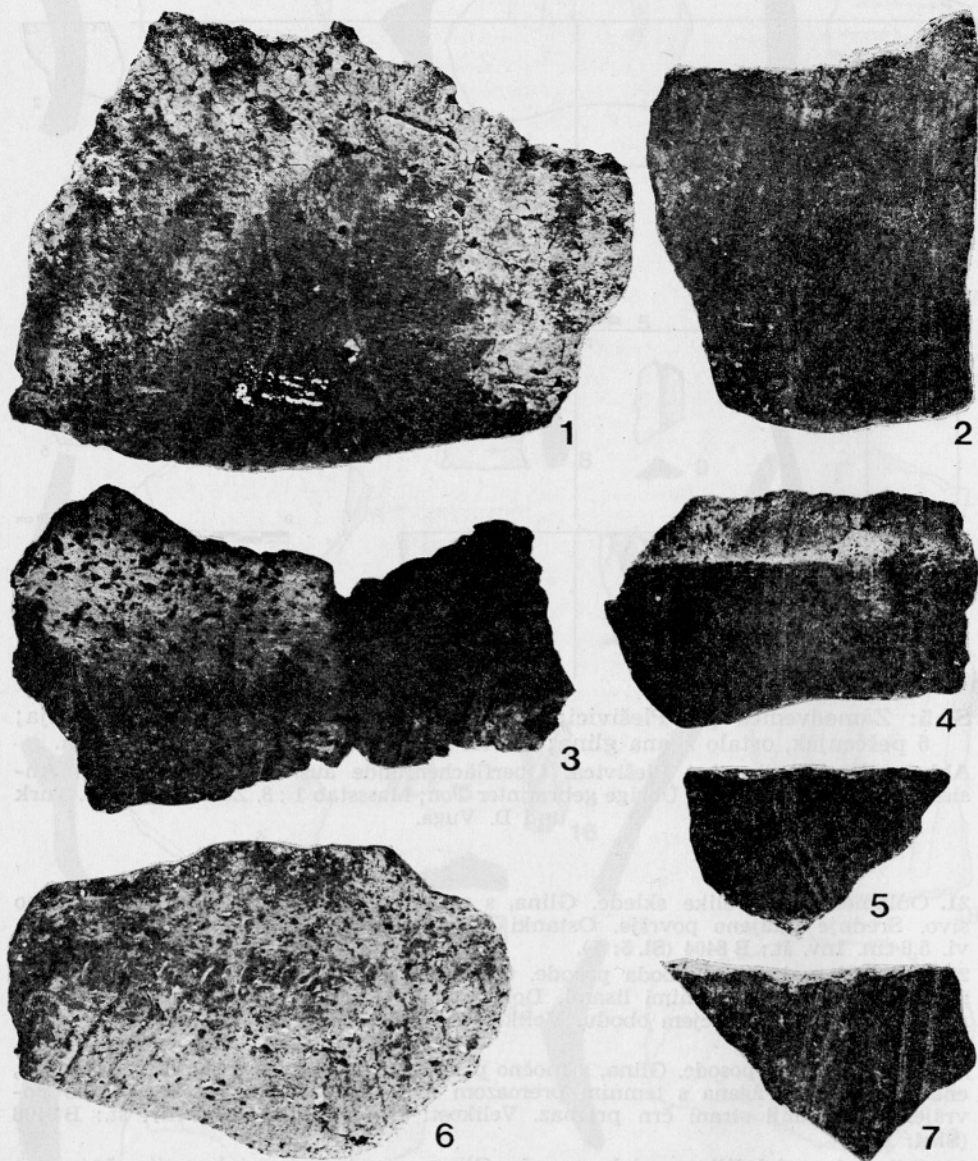
23. Odlomek ustja posode. Glina, z močno primesjo zdrobljenega sljudnega skrila, enakomerno sivo žgana s temnim premazom na obeh straneh. Dobro zglajeno površje. Na zunanji strani črn premaz. Velikost: 4,7 × 4,5 × 0,95 cm. Inv. št.: B 6406 (Sl. 4: 1).

24. Odlomek nedoločljivega dela posode. Glina, z malo primesi kvarcita, žgana na obeh straneh temno sivo, v sredi sivorjavo. Zglajena površina. Okras: pokončni plovci. Velikost: 4,5 × 2,9 × 0,7 cm. Inv. št.: B 6407 (Sl. 4: 10; Sl. 6: 5).

25. Odlomek največjega oboda posode. Glina, žgana sivo. Primesi ni ohranjena; verjetno zdrobljena keramika. Dobro zglajeno, grobo porozno površje. Velikost 8 × 5 × 1 cm. Inv. št.: B 6408 (Sl. 4: 7).

26. Odlomek največjega oboda posode. Glina, s primesjo mlete keramike in kremenčevega peska, žgana sivo s temnimi lisami. Dobro zglajeno, grobo porozno površje. Okras: globoki, ozki, pokončni, prekinjeni vrezi. Ostanke saj na notranji površini. Velikost: 9,8 × 5,5 × 1,1 cm. Inv. št.: B 6409 (Sl. 4: 4; Sl. 6: 3).

Sl. 6: Zamedvedica pri Plešivici: površinske najdbe lončenine z eneolitskega naselja. Foto: J. Gorjup.

Abb. 6: Zamedvedica bei Plešivica: Oberflächenfunde von Keramik aus der äneolithischen Ansiedlung. Foto: J. Gorjup.

27. Odlomek ustja lonca. Glina, s primesjo peska in posameznimi zrni kremenca, žgana svetlo sivorjavo. Zglajeno, grobo porozno površje. Pr. ustja 14 cm, vi. 5,9 cm. Inv. št.: B 6410 (SI. 5: 7).
28. Odlomek ustja lonca. Glina, s primesjo peska in posameznimi zrni kremenca, žgana svetlo sivorjavo. Zglajeno, grobo porozno površje. Pr. ustja 17 cm, vi. 7,5 cm. Inv. št.: B 6411 (SI. 5: 4).
29. Odlomek ustja posode. Glina, s primesjo drobnozrnatega peska in številnimi sljudnimi lističi, žgana sivorjavo. Dobro zglajeno površje. Okras: niz latvičastih vdolbinic na robu ustja, narejenih s potegi nohta. Velikost: 4,1 × 3,1 × 0,45 cm. Inv. št.: B 6412 (SI. 5: 2).

Poleg navedenega netipičnega kremenovega orodja je bilo pobrano še precej neobdelanih odbitkov, v glavnem iz rožencev in tufov, redkeje kremenov (gradivo je na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU).

F a v n a

Vsi kostni ostanki so razbiti in značilno rjavo obarvani. V pobranem gradivu smo določili štiri vrste. Gozdni jelen (*Cervus elaphus*) je ohranjen z 10 ostanki, divja (*Sus scrofa scrofa*) ali domača svinja (*Sus scrofa domesticus*) s tremi ter rjavi medved (*Ursus arctos*) in govedo (*Bos sp.*) ali los (*Alces alces*) s po enim ostankom (določil Ivan Turk). Kostno gradivo hrani Narodni muzej v Ljubljani.

O g l j e

Pobrani drobcji oglja pripadajo leski (določil Alojz Šercelj).

O p r e d e l i t e v

Lončenina z Zamedvedice ima značilnosti jugovzhodne alpske (tudi subalpske) eneolitske kulture (za najustreznejši termin cf. F. Leben, *Arheološki vestnik* 30, 1979, 31 s, 38 — odslej AV; gre za kulturo, ki je sicer znana z imenom »alpski facies lengyelske kulture« oziroma »kultura Lasinja« vsaj v alpskem prostoru, cf. o. c., 36).

Velika skleda s široko izvihanim ustjem in koničnim spodnjim delom trupa (SI. 5: 1) ima bolj ali manj tesne analogije na kolišču Resnik pri Igu (cf. J. Korošec, *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 1, 1964, T. 15: 4; 18: 3 — odslej *Poročilo*. Z. Harej, *Poročilo* 4, 1975, 165, Tab. 2: 10) in trdinskih naseljih Drulovka (cf. J. Korošec, *Drulovka*, Zbornik Filozofske fakultete 3/4, 1960, T. 15: 5, odslej *Drulovka*) ter Gradec pri Podgorju pri Pišecah (cf. S. Ciglenceki, *VS* 22, 1979, 260, Sl. 3: 1). Skleda z nekoliko uvihanim ustjem in kroglastim trupom (SI. 5: 3) je zelo podobna primerom z Resnika (cf. J. Korošec, *Poročilo* 1, 1964, T. 5: 4) in Drulovke (cf. J. Korošec, *Drulovka*, T. 9: 2), vendar tudi primerom s kolišča na Malem Mostišču (imenovanega tudi Maharski prekop, cf. T. Bregant, *Poročilo* 4, 1975, Tab. 14: 1, 3, 6, 10, 12 etc.). Loncev je več (SI. 4: 1, 3, 20, 21; SI. 5: 2, 4, 7, 8), vendar je mogoče delno rekonstruirati le dva. Lonec na SI. 5: 4, z rahlo izvihanim ustjem in konično spodnjo polovico trupa, ima oblikovne analogije na Resniku (cf. J. Korošec, *Poročilo* 1, 1964, T. 4: 3, neornamentiran lonec s trakastim ročajem; T. 6: 1; 13:

4; 15: 1—3, vsi ornamentirani. Z. Harej, o. c., Tab. 2: 5, ornamentiran) in v Drulovki (cf. J. Korošec, *Drulovka*, T. 30: 6, tudi neornamentiran lonec s trakastim ročajem). Pri loncu na **Sl. 5**: 7 gre verjetno za isto konično obliko spodnjega dela trupa, le da je manj posode ohranjene; tudi po fakturi sta oba lonca analogna. Sicer poznamo takšne nekonične lonce s kroglasto zaobljenim trupom tako na Resniku (cf. Z. Harej, o. c., Tab. 6: 7, ornamentiran) kot na Malem Mostišču (cf. T. Bregant, o. c., Tab. 14: 9; 15: 14, oba primera neokrašena, etc.). Okrašeni lonci oziroma njihovi konični fragmenti imajo analogije na Resniku (cf. J. Korošec, *Poročilo* 1, 1964, T. 4: 6; 14: 4; 15: 1—2; 16: 4; 18: 1. Z. Harej, o. c., Tab. 5: 5) in Drulovki (cf. J. Korošec, *Drulovka*, T. 22: 1; 24: 1—2, 4—5, 7—10, 12), s tem, da je v dveh primerih okras iz vrezov na spodnji konični polovici posode (ornamentiranost tudi spodnjega prisekanega koničnega dela loncev dokazuje npr. odlomek dna s kolišča na Resniku, cf. Z. Harej, o. c., Tab. 5: 7).

Zamedvedica pozna sicer štiri načine krašenja posod: z bradavičastimi prilepki (**Sl. 4**: 2); s širokimi plitvimi žlebiči, nastalimi verjetno s potegom topega predmeta, zelo verjetno prirejene paličice (**Sl. 4**: 2, 6, 10, 18); z vrezi, narejenimi verjetno s koščenim šilom (**Sl. 4**: 4, 20); z latvičastimi vdolbinicami, narejenimi z nohti prstov (**Sl. 4**: 20; **Sl. 5**: 2, 5). Omenili bi še tri značilne oblike pri loncih: trakast ročaj (analogiji npr. na Resniku, cf. J. Korošec, *Poročilo* 1, 1964, T. 5: 5. Z. Harej, o. c., Tab. 6: 1); široko izvihano ustje (analogija za neokrašena primera ustja, **Sl. 4**: 1, 3, na Resniku, cf. J. Korošec, *Poročilo* 1, 1964, T. 18: 1; za ustje, na robu okrašeno z nizom latvičastih vdolbinic, **Sl. 5**: 2, so analogije prav tako na Resniku, cf. o. c., T. 12: 1; 15: 3. Z. Harej, o. c., Tab. 1: 1, 4, 6; 2: 1, 4); dno v obliki prisekanega stožca (analogije na Resniku, cf. J. Korošec, *Poročilo* 1, 1964, T. 9: 9, 12. Z. Harej, o. c., Tab. 5: 7). Primer lonca (lahko tudi vrča, **Sl. 4**: 21) s prstanastim dnom nima vzporednic v gradivu Resnika in Drulovke. Vendar so podobni primeri dna znani iz Ajdovske (Kartuševe) jame pri Nemški vasi (cf. P. Korošec, *Poročilo* 4, 1975, Tab. 11: 3) in z Malega Mostišča (Maharskega prekopa, cf. T. Bregant, o. c., Tab. 19: 15; 35: 13).

Zamedvedica se kulturno tesno naslanja na Resnik in Drulovko; bližnja sorodnost z najstarejšim, vendar le delno raziskanim koliščem na Ljubljanskem Barju je razumljiva zaradi lege v isti manjši geografski enoti. Gre torej za najstarejšo kulturno stopnjo na Barju, za katero so značilni upadanje lengyelske skupine in prvi pojavi slavonske skupine (cf. F. Leben, o. c., 35).³ Vztrajanje nekaterih keramičnih oblik tipa Resnik-Drulovka v gradivu Malega Mostišča je dokazano, ne glede na datacijo omenjenega kolišča v konec zgodnje bronaste dobe (A₂ po Reineckeju; cf. o. c., 32 ss).⁴ Gre pač za retardacijo starejših kulturnih elementov, ki so v zamočvirajočem se Ljubljanskem jezeru, glede na odročno lego, povsem razumljivi; tu bi lahko govorili tudi o pauperizaciji, izživetosti kulture Ljubljanskega Barja. Zamedvedica je poleg Resnika edino novo najdišče jugovzhodne alpske eneolitske kulture v barski kotlini, ki je dalo kolikor toliko gradiva. Bevke oziroma ledina Zagradišče na južnem vznožju osamelca Gradišče se ponašajo le z nekaj objavljenimi kosi (cf. T. Bregant, *AV* 20, 1969, 149—153, T. 1; odlomek okrašenega koničnega lonca na T. 1: 2 je tesna analogija zamedvediškem primeru na **Sl. 4**: 20, le da je na našem najdišču ornament iz poševnih vzporednih vrezov na spodnji konični polovici

posode). Ob topografiji v letih 1977—1981 smo odkrili še 3 najdišča iste kulture, vendar s skromnimi keramičnimi ostalinami: ledino Pod njivo na osamelcu Blatna Brezovica, ledino Kanele (v sestavu najdiščne celote Gmajna ob Ižanski cesti) na prodnati terasi pred Igom in barski osamelec (najmanjši) Breg pri Škofljici, že izven območja Ljubljanskega mostiščarskega jezera.⁵ Izredno pomembno je, da gre v vseh treh navedenih primerih za sledove trdinske naselitve, tj. na jezerskem obrežju. O medsebojnem odnosu trdinskih točk in kolišč v barski kotlini lahko za zdaj glede na pičle izsledke raziskav le ugibamo.

D o d a t e k

Pri natančnejšem pregledovanju prve literature o koliščih na Ljubljanskem Barju smo odkrili važen Dežmanov = Deschmannov podatek (cf. *Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 8/3—4, 1878, 8 /separat v samozaložbi/). Odkrili smo namreč najdišče leta 1877 odkrite kladivaste sekire (NMLj, inv. št. B 5040), ki jo prvi objavlja Dežman (o. c., Fig. 7) kot najlepše do tedaj znano kamnito orodje z Barja. Sekiro je izoral neki kmet iz Notranjih Goric »zwischen den Morasthügeln Medvedka und Hribec bei Moosthal (Zablato ali Kušljanov grad, op. D. V.)«. Nadalje je pomembna Dežmanova navedba, da je že leta 1854 (!) postajenačelnik Vincenc Gurnig (sicer vodja obrata za rezanje šote na Ljubljanskem Barju, ki ga je ustanovila Družba Južne železnice) v bližini najdišča omenjene kladivaste sekire odkril prve primere kladivastih sekir iz jelenjega rogovja (na Barju namreč). O svojem raziskovanju prostora med Medvedico in Vrbičevim hribcem, torej na ledini Zemedvedica, poroča Dežman izrecno naslednje: *Die im Vorjahre (1877, op. D. V.) neuerdings vom Museum in jener Gegend vorgenommenen Probeschürfungen legten wohl Partien von in dem einstigen Seeboden steckenden Pfählen unter der Torfdecke bloß, ohne auf eine Culturschichte mit Abfällen des Haushaltes zu stossen.* Sicer razočaran nad neuspešnim kopanjem sklene Dežman svoje poročilo o raziskovanju pri Plešivici (prvem in edinem na osrednjem oziroma zahodnem Barju) s preroško mislijo, da bo ne tako daljnja prihodnost med barskima osamelcema (Medvedico in Vrbičevim hribcem) odkrila kolišče. Koliščarske ostaline smo resda odkrili, kole pozna Dežman. Torej lahko že pred morebitnimi sondažnimi raziskavami trdimo, da je Zamedvedica novo, po naši evidenci 20. kolišče Ljubljanskega Barja.

¹ Pri opisu gradiva uporabljamo naslednje kratice: dl. = dolžina, vi. = višina, db. = debelina, pr. = premer, B = = Barje. Pri velikosti si slede mere v naslednjem zaporedju: dl., vi., db. Lončenina je vsa, razumljivo, izdelana prostoročno, zato tega izrecno ne navajamo.

² Kremenove artefakte in odbitke je petrografsko določil doc. dr. Jernej Pavšič, Geološki inštitut pri VTO — montanistika, za kar se mu zahvaljujemo. Dr. Pavšič je tudi določil primesi, dodane glini pred izdelavo lončenine.

³ O dataciji kolišča ob potoku Resnik: J. Korošec ga postavlja že v prehodni čas med neolitikom in eneolitikom, medtem ko uvršča Drulovko in Ajdovsko jamo v konec neolitika (cf. J. Korošec, *Poročilo* 1, 1964, 41); Harej meni, da gre pri Resniku tako kot pri drugih najdiščih brez vertikalne stratigrafije na Slovenskem (izjema je Ajdovska jama) na splošno za starejši eneolitik, kar potrjujejo paralele z lasinjskimi najdišči in skupino Balaton (Blatno jezero), vendar hkrati opozarja na časovno prioriteto

Resnika pred drugimi najdišči, zlasti zaradi mnogih še čisto neolitskih oblik na slednjem kolišču (cf. Z. Harej, o. c., 156. Cf. tudi F. Leben, o. c., 34); po Dimitrijeviću se začenja zgodovina kolišč v vzhodnih Alpah z zgodnjo klasično kulturo Lasinja (stopnja II — A), kar dokazuje ta prav Resnik na Ljubljanskem Barju in Hodiško jezero (Keutschacher See) na Koroškem (cf. S. Dimitrijević, *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 61, 1980, 55, Beilage 2: po kronološki tabeli čas med 2400—2000 pr. n. š., cf. tudi p. 71; cf. tudi *id.*, v: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 3. Eneolitsko doba. Sarajevo 1979, 152 ss).

⁴ Bregantova datira kolišče Maharski prekop, tudi po izsledkih analize le nekaterih lesenih kolov (navpičnih) z metodo C¹⁴ v čas, ki je organsko povezan z oblikami alpskega faciesa lengvelske kulture, oziroma v čas med leti 2395 do 3130 pr. n. š. (razpon obravnvanih vzorcev), cf. T. Bregant, o. c., 46, 49. Kako neustrezna je časovna in kulturna opredelitev keramičnega gradiva s tega kolišča (po C¹⁴ celo več kot 2400 let prezgodaj!), naj ponazorimo z navedbo dokaj bližnjih paralel posodja z bronastodobne nasebine na hribu Padnal pri Savogninu (Oberhalbstein Graubünden, Švica), cf. J. Rageth, *Jahrbuch der Schweizerischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte* 59, 1976, 123—179, Abb. 1—41 (datacija: odlomek posode iz zgodnje bronaste dobe, horizont B s konca srednje bronaste dobe, vendar tudi kon-

tinuiteta v pozno bronasto dobo, kulturo žarnih grobišč). — Kar zadeva samo poimenovanje kolišča, ki mu je Bregantova posvetila lepo število let raziskovanja, naj opozorimo, da je ustreznejša uporaba ledinskega imena Malo Mostišče (tudi Spodnje Mostišče, cf. D. Vuga, *VS* 22, 1979, 259), ki živi z ljudskim izročilom. Umetna struga Strojane vode, ki ji domačini pravijo navadno le Maharski graben (oznaka »Maharski prekop« je le skovanka arheologov), tudi ne seka kolišča T. Bregantove: vsaj doslej ob trebljenjih jarka kulturnih ostalin vzporedno s krajem izkopavanja Bregantove nismo zasledili. Nasprotno ustreza oznaka Maharski graben za kolišče na kolenu Strojane vode (Maharskega grabna), tj. pri betonskem mostu Maharske ceste, kjer je v strugi potoka vse polno navpično zabitih kolov (Dežmanovo kolišče V, cf. A. Melik, o. c., Karta 2; ob trebljenju jarka leta 1972 je prišlo na dan tudi nekaj odlomkov koliščarske lončenine, kulturno vzporedne nasebini na Malem Mostišču, cf. D. Vuga, *VS* 21, 1977, 166).

⁵ Za najdišče Pod njivo pri Blatni Brezovici cf. D. Vuga, *VS* 22, 1979, 258. I. Turk, *id.*, *VS* 24, 1982, 139. Za Kanale pri Igu cf. I. Turk, *id.*, *ibid.*, 141. Za Breg pri Škofljici cf. D. Josipovič, *VS* 25 (v tisku). — Gre le za prve navedbe v literaturi, gradivo je sicer neobjavljeno in spravljeno na Inštitutu za arheologijo Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

ZAMEDVEDICA BEI PLEŠIVICA. EINE NEUE ÄNEOLITHISCHE ANSIEDLUNG AUF DEM MOOR VON LJUBLJANA (LAIBACHER MOOR)

Zusammenfassung

Im Mai 1980 entdeckten die beiden Verfasser anlässlich topographischer Arbeiten auf dem Moor von Ljubljana eine neue äneolithische Ansiedlung, und zwar auf einer umgepflügten feuchten Wiese auf der Flur Zamedvedica beim Dorf Plešivica, gelegen zwischen den zwei kleinen, vereinzelt sich erhebenden Anhöhen Medvedica und Vrbičev hribeč in der Nähe des Kušljan-Schlusses (auch Schloss Zablato oder Moostal genannt). Die Lage in der ehemaligen seichten See-, der heutigen kleinen Moorbucht, unter einer absoluten Höhe von 290 m, weist auf die Wahrscheinlichkeit eines Pfahlbaus dicht am Ufer hin; auf der Oberfläche waren zwar keine Pfahlreste aufzufinden, doch sind die vom Wasser abgeseherten zahlreichen Kalkbruchsteine ein Hinweis auf Architekturreste. Deshalb ist noch vor der etwaigen Durchführung von Sondageforschungen umso wertvoller Dežmans = Deschmanns ausdrückliche Angabe in den *Mitth. d. Anthropol. Gesellsch.* 8/3—4, 1878, 8 (Separat im Selbstverlag), dass er bei seinen Probegrabungen im Jahr 1877 auf in den Seegrund gerammte Pfähle stiess, und zwar unter der Torfdecke. Dežman entschloss sich für seine einzige Grabung im westlichen Teil des Moors von Ljubljana wegen des auch im Jahr 1877 erfolgten Fundes eines Hammerbeils, im Raum zwischen den oben erwähnten

vereinzelt Anhöhen; einen wahrscheinlichen Pfahlbau liessen schon früher auch drei aus Hirschgeweih verfertigte, in der Nähe aufgefundene Beile erwarten (die ersten derartigen Gegenstände vom Moor von Ljubljana, die vom Kranjski deželni muzej, Krainisches Landesmuseum, erworben wurden). Da Dežman auf Zamedvedica bei den Pfählen keinen Kulturnachlass entdeckte, gab er weitere Grabungen auf. Auf Zamedvedica haben wir auf der Oberfläche vier Gattungen von Kulturresten entdeckt: Quarzartefakte und -abschläge (sie müssen nicht unbedingt der äneolithischen Ansiedlung angehören; wahrscheinlicher handelt es sich um angeschwemmte Exemplare der vorneolithischen Steinindustrie, die auf der nahen kleinen Erdzunge an der Südseite der kleinen Bucht evidentiert worden ist), Faunenreste (am zahlreichsten ist der Waldhirsch vertreten, *Cervus elaphus*, es folgt das Wildschwein, *Sus scrofa scrofa*, oder das Hausschwein, *Sus scrofa domesticus*, mit je einem Knochenrest sind dokumentiert der Braunbär, *Ursus arctos*, und das Rind, *Bos sp.*, oder der Elch, *Alces alces*), Holzkohle (Haselnuss) und Keramik. Die Gefässfragmente (zwei Schüsseln, das Übrige sind Töpfe oder unbestimmbare Gefässe) weisen die charakteristischen Merkmale der südostalpinen (auch subalpinen) äneolithischen Kultur auf (für die am besten entsprechende Bezeichnung cfr. F. Leben, *Arh. vestnik* 30, 1979, S. 31, 38). Was Form und Verzierung anbelangt, steht das Keramikmaterial von Zamedvedica in enger Verbindung mit dem Pfahlbau am Bach Resnik bei Ig und der auf festem Boden stehenden Siedlung Drulovka bei Kranj (cfr. J. Korošec, *Drulovka*, Zbornik Fil. fak. 3/4, 1960. *Id.*, *Poročilo o razisk. neol. in eneol. v Sloveniji* 1, 1964. Z. Harej, *Poročilo o razisk. neol. in eneol. v Sloveniji* 4, 1975). Für die Datierung von Resnik cfr. Anm. 3: Ende des Neolithikums (J. Korošec); das ältere Äneolithikum, mit zeitlicher Priorität vor den anderen Fundorten in Slowenien (Harej); die frühe klassische Lasinja-Kultur (Stufe II - A) (Dimitrijević). Die Verzierung auf der Keramik besteht aus Einritzungen und flachen breiten Rillen (beides schräg oder vertikal), ferner aus Reihen napfartiger, mit den Nägeln gemachter Eintiefungen, sowie aus einer warzenförmigen Anklebung. Für einige Keramikformen finden sich Parallelen im zwar späten, frühbronzezeitlichen Pfahlbau auf der Flur Malo Mostišče bei Ig (auch Maharski prekop, cfr. T. Bregant, *Poročilo o razisk. neol. in eneol. v Sloveniji* 4, 1975. In Bezug auf die unzutreffende Datierung ins ältere Äneolithikum, auch in Bezug auf die Unzuverlässigkeit der Ermittlungen der Analyse C,¹⁴ an Hand der Nutzung nur einiger Proben der Vertikalpfähle, cf. Anm. 4). Demzufolge ist Zamedvedica der zweite erwiesene Pfahlbau der südostalpinen äneolithischen Kultur auf dem Moor von Ljubljana; im Moorbecken war bereits im Jahr 1967 der sich auf festem Boden befindliche Fundort bei Bevke bekannt (cf. T. Bregant, *Arh. vestnik* 20, 1969, 149—153, Taf. 1) und während der letzten Jahre gesellten sich hinzu noch drei neue, auch auf festem Boden stehende Fundorte: bei Blatna Brezovica, bei Ig, und bei Škofljica.